



Balla Tibor

# A honvédtisztképzés irányítóinak arcképcsarnoka

Balla Tibor  
A honvédtisztképzés  
irányítóinak arcképcsarnoka

Az első borítón a Ludovika akadémikusai láthatók  
az 1907 májusában rendezett száznapos ünnepségen  
(forrás: HTM 29788.),  
a hátsó borítón az új hadnagyok esküvétele szerepel  
az 1944. augusztus 20-i tisztavatáson  
(forrás: HTM 36767).

Balla Tibor

# A honvédtisztképzés irányítóinak arcképcsarnoka

A magyar királyi  
Honvéd Ludovika Akadémia  
igazgatói és parancsnokai,  
1872–1945



**LUDOVIKA**  
EGYETEMI KIADÓ

Budapest, 2022

Az előszót írta  
Padányi József

Szakmai lektor  
Négyesi Lajos

Kiadja a Nemzeti Közszolgálati Egyetem  
Ludovika Egyetemi Kiadó  
A kiadásért felel: Deli Gergely rektor

Székhely: 1083 Budapest, Ludovika tér 2.  
Kapcsolat: [kiadvanyok@uni-nke.hu](mailto:kiadvanyok@uni-nke.hu)

Felelős szerkesztő: Kilián Zsolt  
Olvasószerkesztő: Tomka Eszter  
Tördelőszerkesztő: Kilián Zsolt  
Korrektor: Bíró Csilla

Nyomdai kivitelezés: Pátria Nyomda  
Felelős vezető: Orgován Katalin vezérigazgató

ISBN 978-963-531-810-0 (nyomtatott)  
ISBN 978-963-531-811-7 (ePDF)  
ISBN 978-963-531-812-4 (ePub)

© Balla Tibor, 2022  
© A kiadó, 2022

Minden jog védve.

# Tartalom

Előszó	7
Bevezetés	9
A magyar királyi Honvéd Ludovika Akadémia igazgatóinak és parancsnokainak életrajzai	15
<i>Sepsiszentgyörgyi és nagyváradai Móricz Sándor</i> magyar királyi honvéd ezredes	17
<i>Edényi Lipót magyar királyi honvéd ezredes</i>	23
<i>Péchuifalusi Péchy Ede császári és királyi vezérőrnagy</i>	27
<i>Jassenovai Bassarabits Sándor magyar királyi honvéd ezredes</i>	31
<i>Boczonádi Szabó József császári és királyi altábornagy</i>	35
<i>Nemesságodi Szvetics József császári és királyi altábornagy</i>	39
<i>Csesznák Benő császári és királyi altábornagy</i>	49
<i>Székegyházi Nyíri Sándor császári és királyi altábornagy</i>	59
<i>Pávai Vajna Béla Albert császári és királyi altábornagy</i>	71
<i>Zsarnóczai Bartheldy István császári és királyi címzetes tábornok</i>	77
<i>Braun József császári és királyi címzetes lovassági tábornok</i>	83
<i>Eberswaldi Siegler Konrád császári és királyi</i> címzetes gyalogsági tábornok	89
<i>Nemes Papp-Váry Elemér magyar királyi címzetes vezérőrnagy</i>	97
<i>Sepsiszek-nagyborosnyói Bartha Lajos császári és királyi altábornagy</i>	101
<i>Stromfeld Aurél magyar királyi honvéd ezredes</i>	113
<i>Kirchlechner Károly magyar királyi honvéd címzetes vezérőrnagy</i>	123
<i>Binder Ferenc magyar királyi honvéd ezredes</i>	127
<i>Abaujszántói Kerekes József magyar királyi alezredes</i>	131
<i>Vitéz szárazajtai és nagyborosnyói Bartha László</i> magyar királyi vezérőrnagy	137
<i>Vitéz nemes Balassa Béla magyar királyi altábornagy</i>	141
<i>Vitéz dombóvári Révy Kálmán magyar királyi vezérezredes</i>	145
<i>Vitéz Sipos Árpád magyar királyi vezérezredes</i>	157
<i>Vitéz nemes szinai Szinay Béla magyar királyi altábornagy</i>	167
<i>Vitéz Jány Gusztáv magyar királyi vezérezredes</i>	175
<i>Vitéz Szombathelyi Ferenc magyar királyi vezérezredes</i>	187
<i>Vitéz nemes kisbarnaki Farkas Ferenc magyar királyi vezérezredes</i>	199
<i>Sáska Elemér magyar királyi vezérőrnagy</i>	217
<i>Kocsis László magyar királyi vezérkari ezredes</i>	223
Felhasznált források és irodalom	227



## Előszó

„Kapitány, azért adták kezébe a hadat, hogy gondot viselj rá...” – írja Zrínyi Miklós, aki írásaiban több helyen is foglalkozik a katonai vezető személyiségével. Hadviselt katona volt, pontosan tudta, hogy a vezető személyisége meghatározó, hiszen mindenki őt figyeli, ő a példa. A vezető legyen képzett, rendelkezzen mesterségbeli tudással. Ismerje a csapatait és az ellenséget, tudja a rendelkezésére álló erőt hatékonyan használni. Emellett legyen elegendő harci tapasztalata. Ha mindkettő megvan – tapasztalat és képzettség –, még nem biztos, hogy hadvezérnek is jó. Az igazi katonai vezetőnél a tapasztalat és a képzettség mellett szükség van arra is, hogy lássa a harci helyzetet, lássa annak változásait, legyen képes arra gyorsan reagálni, legyen képes a helyzet megítélésére. Csak így képes olyan döntéseket hozni, amelyek elvezetnek a sikerhez.

Balla Tibor munkájának üzenete az, hogy a magyar királyi Honvéd Ludovika Akadémia igazgatói és parancsnokai 1872–1945 között – kevés kivételtől eltekintve – megfeleltek ezeknek a kívánalmaknak. Sorsuk nagyon változatos volt, nem egy helyről jöttek, de a Ludovika élén közös pontban találkoztak. Arra vállalkoztak, hogy példát mutatnak, és nemcsak oktatják, de nevelik is a rájuk bízott fiatalokat. Igyekeztek olyan tiszteket képezni, akik minden körülmények között teljesítik esküjükben vállalt kötelezettségüket: A hazáért mindhalálig! Amikor sokszor halljuk ezt, hajlamosak vagyunk megszokni. Amikor elgondolkodunk a mondat tartalmán, akkor ébredünk rá arra, hogy itt emberek életéről van szó. Olyan életokról, katonai vezetőkről, akik a győzelemre készülnek, de a hazájuk szabadságáért az életüket is készek feláldozni.

Több mint 70 évet ölel fel Balla Tibor visszatekintése. Változatos, háborúktól terhes évtizedek, sorsfordító változások, birodalmak összeomlása, rendszerek el- és feltűnése, percmemberké uralkodása, diktátorok tündöklése és bukása. Ilyen körülmények között kellett elérni és fenntartani azt, hogy a magyar királyi Honvéd Ludovika Akadémia biztos igazodási pont legyen. Lehet azon vitatkozni, hogy ez sikerült-e mindig, lehet felróni a vesztes háborúkat a katonai vezetőknek, de a szándékot megkérdőjelezni nem lehet. Hazájukhoz és nemzetükhöz hű parancsnokokat nevelni, ma sem lehet ennél szebb feladat.

Balla Tibor munkájának egyik értéke abban rejlik, hogy rámutat a különböző felkészültségű, habitusú parancsnokok közös eredőjére, amelynek lényege: A haza minden előtt!





## Bevezetés

Az 1867-es kiegyezés eredményeként létrejött Osztrák–Magyar Monarchia szárazföldi fegyveres erejének alkotórészeként 1868-ban létrehozták a bevetettség foka szerint csupán második vonalat alkotó Magyar Királyi Honvédséget, amelynek önálló, hazafias érzelmű, a kor színvonalán álló katonai ismeretekkel felvértezett tisztikarra volt szüksége. Annak mielőbbi megteremtése a honvédség vezetőinek is alapvető érdeke volt. Az 1872. évi XVI. és XVII. törvénycikk rendelkezései nyomán került sor a magyar királyi Honvéd Ludovika Akadémia felállítására. Az önálló magyar honvédtisztképzés megteremtésével (amely az 1808. évi VII. törvénycikk elfogadása óta váratott magára) a magyar nemzet és az egykori alapítók közel hét évtizedes vágya (nevezetesen, hogy a magyar ifjakat magyar tanintézményben és magyar nyelven képezzék tisztekké) vált valóra. Az intézmény 1872. december 19-én kezdte meg működését, és egészen 1945 tavaszáig a magyar honvédtisztképzés fellegvára maradt.

A Ludovika Akadémia működését egyértelműen két nagy történelmi korszakra lehet különválasztani, jelesül az 1872–1918 és az 1919–1945 közötti időszakra. Azon belül is az egyes vezetők neve mind külön korszakot fémjelzett az intézmény fennállása során. A Ludovika felállításától a II. világháború végéig az annak élén igazgatói vagy parancsnoki beosztást betöltött 28 tiszt és tábornok életútjának, valamint tevékenységének tudományos igényű, ugyanakkor az olvasók számára közérthetően megfogalmazott összefoglalása mindeddig váratott magára, ezért jelen kötet elkészítésével ennek a hiánynak a pótlására törekedtem.

A Honvéd Ludovika Akadémia mindenkori igazgatója, majd parancsnoka kezdettől fogva felelősségteljes és sokak által vágyott beosztást töltött be a honvédségen belül. A magasan képzett, a szükséges vezetői tapasztalatokkal rendelkező, általában már ezredesi rendfokozatú honvédtisztek közül tudatosan kiválasztott jelöltet a honvédelmi miniszter előterjesztése alapján az uralkodó, majd később a kormányzó nevezte ki. Meglehetősen nagy önállóságot élvezett, közvetlenül a mindenkori honvédelmi miniszter alárendeltségébe tartozott. Mivel a jövő honvédtisztek szakmai tudása, hivatástudata, motiváltsága, erkölcsi tartása nagymértékben tőle függött, ezért mindig is magas képzettségű, tapasztalt tisztet állítottak az intézmény élére.

A Ludovikát irányító vezetőknek nyilvánvalóan más jellegű kihívásokkal, feladatokkal kellett megbirkózniuk az Osztrák–Magyar Monarchia fennállásának időszakában, mint a magyarságot ért trianoni trauma utáni évtizedekben.

1914 előtt – a kezdeti nehézségek leküzdése után – az önálló magyar katonai felsőoktatás és tisztképzés megteremtése, megszilárdítása és fejlesztése, valamint a jól képzett honvédtisztek létszámának jelentős emelése volt a céljuk. (Az utóbbi célkitűzést a 20. század első évtizedére elérték, hiszen elegendő honvédtiszt szolgált az alakulatoknál és a különböző törzsekben, intézményekben.) Az akadémia élén álló mindenkori vezetőket az a nem titkolt szándék vezette, hogy a Ludovika falai között folyó tisztképzés színvonala elérje a császári és királyi hadsereg nagy múltú bécsújhelyi akadémiajáét, vagyis a kezdetben csak a fegyveres erő második vonalának számító honvédség leendő tisztjei a közös hadseregben szolgáló bajtársaikkal azonos tudással és képességekkel rendelkezzenek. Ugyanakkor az igazgatók és parancsnokok arra is gondot fordítottak, hogy a polgári társadalom elvárásainak megfelelő általános és klasszikus műveltségű, veretes szakmai tudású, kifinomult ízlésű, makulátlan életvitelű és erkölcsű, a katonai és a civil rendezvényeken egyaránt otthonosan mozgó, az úri társaság megbecsült tagjainak, valamint a birodalom és a fennálló társadalmi rend biztos védőpajzsának számító tisztek kerüljenek ki az akadémia padjaiból. Ez irányú törekvéseiket a századfordulóra siker koronázta. A Ludovika alig egy negyedszázad alatt valódi honvédségi felsőoktatási intézménnyé vált, s a képzés minősége is elérte a bécsújhelyi katonai akadémia, valamint az Európa más országaiban működő katonai akadémiák színvonalát. Ennek a folyamatnak két legfontosabb állomása 1883-ban, majd 1897-ben következett be, amikor a Ludovikán zajló képzést előbb hadapródiskolai, majd utóbb akadémiai szintre emelték. Az akadémia élén álló igazgatók és parancsnokok törekvéseik megvalósítása során a korabeli politikai elit, valamint a honvédség vezetésének abszolút támogatását élvezték. A béke-évekhez képest minden szempontból hatalmas kihívást jelentő első világháború idején a parancsnokok szembesültek a szakmai ismeretek rovasára történő gyorsított képzés árnyoldalaival, hiszen az óriási harctéri veszteségek miatt egyre több honvédtisztre volt szükség a csapatok irányításához a különböző hadszíntereken éppen a fontosabb háttérbe szorított beosztásokban.

Az I. világháború végén bekövetkezett katonai vereség, a Monarchia összeomlása és a történelmi Magyarország megcsonkítása, a proletárdiktatúra létezése és bukása a korábbiakhoz képest teljesen más helyzetet teremtett. A trianoni békediktátum aláírása egyaránt mérföldkőnek számított az új Magyar Királyi Honvédség és a tisztképzés szempontjából. A békediktátum katonai előírásai által évtizedekre béklyóba kötött önálló magyar fegyveres erő egyetlen katonai képzéssel és neveléssel foglalkozó intézményeként a Ludovika Akadémia meghatározó szerepet játszott. Szinte az alaptól kezdve kellett megújítani a honvédtisztképzést.

1920-tól kezdve az akadémia parancsnokainak figyelme – a kezdetben mindössze 35 ezer fős honvédség fejlesztésével és az ország anyagi lehetőségeivel összhangban – egyre inkább a magas szintű szakmai tudású, fizikailag és mentálisan is jól felkészült, határozott és a váratlan harchelyzetekben is gyors döntéshozatalra képes kiváló csapattisztek képzése felé fordult, a polgári műveltséggel és habitussal rendelkező, a társadalmi elvárásoknak megfelelni akaró tisztek képzése pedig háttérbe szorult. Mindez az 1930-as évek második felétől vált egyre hangsúlyosabbá, és azzal állt összefüggésben, hogy a politikai vezetés által hivatalos céllá emelt és 1938 után részben megvalósult területi revízió, továbbá a haditechnika és a hadművészet két világháború közötti ugrásszerű fejlődése, az új fegyvernemek, szakcsapatok megjelenése a honvédségnél, valamint a háborúra történő felkészülés egészen új típusú kihívások elé állította a leendő honvédtiszteket és természetesen a Ludovika élén egymást váltó parancsnokokat is. A II. világháború időszakában megismétlődött a negyedszázaddal korábbi scenárió: az országnak az elsőhöz képest is nagyobb dimenziókban és hevességgel folyó II. világháborúba történt belépése után, a hadszíntéri veszteségek növekedésével egyenes arányban nőtt a csapatok tiszti szükséglete, amelyet az akadémián folyó fokozott ütemű képzéssel és idő előtti avatásokkal igyekeztek biztosítani.

A Ludovika Akadémia 1872 és 1945 közötti igazgatóinak, valamint parancsnokainak életpályáját megvizsgálva néhány általánosan igaz, az intézmény fennállásának bármelyik időszakára érvényes megállapítást tehetünk. Elmondható, hogy közülük a legtöbben magyar nevet viseltek (vagy pályájuk során magyarosították családnevüket), és a történelmi Magyarország területén születtek. Többségükben római katolikus, kisebb részben pedig református vagy evangélikus vallásúak voltak. Szinte kivétel nélkül középosztálybeli vagy értelmiségi családokból származtak, továbbá a kor szokásainak megfelelően megnősültek és családot alapítottak. Túlnyomó többségükben valamelyik katonai akadémiát (számosan a Ludovika Akadémiát) vagy hadapródiskolát, több mint felerészben pedig a vezérkari minősítés előszobájának számító megfelelő szakiskolát (a bécsi Hadiiskolát vagy a budapesti Hadiakadémiát) végezték el. A szolgálati érintkezés során használt magyar nyelven kívül még általában két-három másik (főként német, francia vagy valamelyik szláv) nyelven is beszéltek valamilyen szinten. Többségük öröklött vagy saját jogon szerzett nemesi címet birtokolt, néhányan közülük pedig vitézi címmel büszkélkedhettek. A vezetők közül a legtöbben a Magyar Királyi Honvédségnél futottak be katonai karriert, de 1918 előtt számosan szolgáltak a császári-királyi vagy a közös hadsereg magyarországi kiegészítésű alakulatainál, illetőleg a történelmi Magyarország területéről kiegészült

seregtestek törzseiben is. Pályafutásuk során csapattiszti és vezérkari szolgálatot egyaránt teljesítettek, és néhány kivételtől eltekintve általában nem a Ludovika igazgatói vagy parancsnoki beosztása volt katonatiszti pályájuk utolsó állomása. Hatan közülük az 1918 novembere és 1919 augusztusa közötti átmeneti időszakban vállalták (többségük kényszerűségből) a Ludovika vezetését. Az akadémia élére történt kinevezésük idején zömében a 40-es és 50-es éveikben jártak, a legtöbbben ezredesi vagy már tábornoki rendfokozatot viseltek. Jó néhányukat előléptették igazgatóságuk vagy parancsnokságuk ideje alatt. Pályájuk során számosan tanítottak közülük az alma mater vagy valamelyik katonai nevelőintézet falai között, továbbadva megszerzett elméleti és gyakorlati ismereteiket, tudásukat. Szinte kivétel nélkül rendelkeztek harci tapasztalatokkal, amelyeket az 1848–1849-es magyar szabadságharc csatáiban, a Habsburg Birodalom által vívott dinasztikus háborúkból (1859, 1866), illetve Bosznia-Hercegovina 1878-ban történt katonai megszállása során vagy a két világháború különböző hadszínterein szereztek. Számos rangos osztrák–magyar, magyar és külföldi kitüntetéssel ismerték el tehetségüket és érdemeiket, a Ludovika éléről történt felmentésük alkalmával pedig általában valamilyen elismerésben vagy kitüntetésben részesültek. Legtöbbjük különböző szakmai, tudományos vagy társadalmi szervezetben is rendelkezett tagsággal vagy tisztséggel. Jó néhányan a magyar hadtudomány alapjainak lerakásában vagy kiszélesítésében is részt vettek, számos alpművel gazdagítva azt, és lendületet adva annak további fejlődéséhez.

A Ludovika mindenkori irányítóira kivétel nélkül jellemző volt a magas szintű szakmai tudás, a hivatástudat, a kötelességérzet, a motiváltság, a hazaszeretet és a nemzeti hagyományokhoz, valamint értékekhez való ragaszkodás, a szilárd erkölcsi értékrend, a becsületesség, az alárendeltjeikről való gondoskodás, s még számos, tőlük joggal elvárható kiváló vezetői és emberi tulajdonság. Csakis azok birtokában tudták irányítani és pozitív irányban befolyásolni az intézményben folyó oktató- és nevelőmunkát. Személyes példamutatásukkal is segítették a növendékek, illetve akadémikusok nevelését, valamint a leendő hivatásuk szempontjából fontos jellemvonásaik kifejlődését. A legtöbbben közülük kivívták a növendékek, majd az akadémikusok tiszteletét és megbecsülését, s maguk is akaratlanul példaképekké váltak.

Az akadémia vezetőinek áldozatos munkája nemcsak a magyar politikai paletta összes képviselője által nemzeti intézménynek tekintett honvédség, hanem az egész magyar társadalom számára is számos hozadékkal járt. Tevékenységük elősegítette a honvédségen belül is szinte önálló kasztként létező honvédtisztek összetartozás-érzésének és öntudatának kifejlődését és annak fenntartását,

valamint a honvédtiszti értékrend és hagyományok meggyökereztetését, majd megőrzését. Jól végzett munkájuk következtében jelentős mértékben megnőtt a honvéd tisztikar társadalmi elfogadottsága, tekintélye is. A honvédtiszti pálya egyre inkább vonzóvá vált a magyar társadalmon belül a középosztályhoz tartozó fiatalok körében, ami a honvéd-hadapródiskolákba, a honvéd-főreáliskolába és a Ludovikára jelentkezők évről évre növekvő számában is megmutatkozott.

A Ludovika élén álló igazgatók és parancsnokok több mint hét évtizedes tevékenysége jelentős mértékben hozzájárult a honvédség hivatásos tiszti utánpótlásának zavartalan biztosításához. Mindezt alátámasztja az 1873 és 1944 novembere között az intézményben felavatott honvédtisztek – összesen 9435 fő – magas száma is.

A Ludovika Akadémia igazgatóinak és parancsnokainak irányításával, valamint tevékeny közreműködésével egy európai színvonalon álló, nemzetközi összehasonlításban is magasan elismert tisztképző intézménnyé fejlődött. A Ludovikát végzett tisztek az intézmény vezetőinek köszönhetően biztos tudással és a legkorszerűbb szakmai ismeretekkel rendelkeztek, amelynek birtokában kiválóan megállták helyüket tiszti pályafutásuk bármilyen csapattiszti vagy vezérkari beosztásában. Bármely más hadsereg tisztjével felvették a versenyt, amit a két világhátság poklában is számtalanszor bizonyítottak. Hősiesen helytállva, sokszor életüket is a hazáért áldozva. Közülük 350 ludovikás honvédtiszt esett el az I. világháború, 620 pedig a második világhátság hadszínterein.

A Ludovika egykori irányítóinak emlékét a honvédtisztek több nemzedéke még haláluk után is megőrizte az utókor számára. Nem rajtuk múltott, hogy a történelem vihara 1945 után a Ludovika Akadémiát is elsodorta.

Köszönetemet fejezem ki munkatársaimnak és barátaimnak, különösen Padányi József vezérőrnagynak, az NKE Ludovika Kutatóműhely vezetőjének, valamint az NKE Hadtudományi és Honvédtisztképző Kar Hadászati Tanszék egyetemi tanárának, továbbá a kötet lektorának, Négyesi Lajos ezredesnek, az NKE Hadtudományi és Honvédtisztképző Kar Hadtörténelmi, Filozófiai és Kultúrtörténelmi Tanszék docensének, Szakály Sándornak, a Veritas Történetkutató Intézet és Levéltár főigazgatójának, Kiss Gábor alezredesnek, a HM HIM Hadtörténelmi Levéltár levéltár-vezetőjének és ugyanezen levéltár bécsi kirendeltsége munkatársainak, továbbá Nagy-Lukács Fanninak, a HM HIM Hadtörténelmi Múzeum Fotóarchívuma vezetőjének a számomra nyújtott önzetlen szakmai segítségért, valamint építő jellegű észrevételeikért, amelyekkel segítségemre voltak a kötet elkészítése során.

A kötetben található fényképek több forrásból származnak. A HM HIM Hadtörténelmi Múzeum Fotóarchívumában található fotókat az intézmény közlési engedélyével, a többi képet pedig az egyéb források pontos feltüntetésével együtt szerepeltetjük.



A magyar királyi  
Honvéd Ludovika Akadémia  
igazgatóinak és parancsnokainak  
életrajzai





*Sepsiszentgyörgyi és nagyváradai Móricz Sándor ezredes, a Ludovika Akadémia első igazgatója*  
Forrás: HTM 62.572.

*Sepsiszentgyörgyi és nagyváradai Móricz Sándor*  
*magyar királyi honvéd ezredes*

Móricz Sándor 1820. január 8-án született a háromszéki Köpecen, Móricz József határőr őrnagy és Boda Teréz gyermekeként, székely kismemesi származású és református vallású családban.

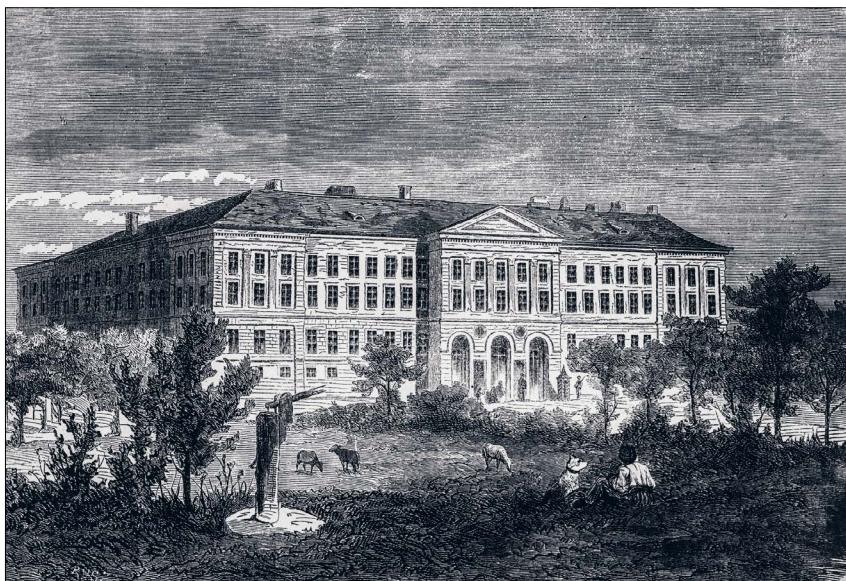
Katonaisztii pályafutását 1835. augusztus 18-án, kötelezettség nélküli hadapródként kezdte a császári-királyi 15. határőrezredben, ahol 1848-ig szolgált folyamatosan. 1839. augusztus 1-jén hadapróddá, 1842. október 15-én II. osztályú hadnaggyá, 1845. december 1-jén pedig I. osztályú hadnaggyá nevezték ki alakulatánál.

Móricz hadapród 1836–1839 között elvégezte a császári-királyi tullni utásziskolát. A Tullnban megszerzett ismereteit hasznosítani tudta, hiszen 1840 novemberétől a székely határőrezredek számára altiszti utánpótlást biztosító kézdívásárhelyi katonai nevelőintézetben matematikát, építészetet, utásztant, katonai rajzot, földmérést és fegyvertant oktatott. 1846 augusztusa és októbere között utak felmérésénél, új utak kijelölésénél alkalmazták katonai mérnökként. 1846 decemberétől fegyvertiszti tanfolyamot végzett Bécsben, majd az ezred fegyverraktárát felügyelő tiszt volt Kézdívásárhelyen. 1848 augusztusában főhadnaggyá léptették elő alakulatánál.

1848. október elején a háromszéki Erdővidék nemzetőr őrnagyává választották az erdővidéki nemzetőr zászlóaljnál. Háromszék önvédelmi harca idején, november 28-ától későbbi apósa, nagydobói Dobay Károly ezredes, Háromszék katonai parancsnoka mellett látott el segédtszti feladatokat. Részesen volt annak a heroikus küzdelemnek, amelynek során a 10 ezer főnyi magyar védősereg december végéig sikeresen verte vissza az erdélyi császári-királyi csapatok jelentős részének támadásait. 1849 februárjában a Gyimesi-, Úzi-, Ojtozi-szorosok megerősítésében vett részt. Kortársai és bajtársai „elszánt jó harcfinak” tartották. Móricz felügyelte a csíkmadarasi löporgyár létrehozását 1849. március elején. (Fia visszaemlékezése szerint ő adta Gábor Áronnak azt a tüzérségi szakkönyvet, amelynek alapján 1849-ben a kézdívásárhelyi üzemben ágyúkat öntöttek.) 1849. április 19-én honvéd századossá léptették elő, s a két századból álló, 306 fős, Csíkszeredában, majd júniustól Ojtozban állomásozó székely utászosztály szervezője és parancsnoka lett. Később a csíkszentgyörgyi Gál Sándor ezredes, majd vezérőrnagy vezette székelyföldi hadosztály táborkari (értsd vezérkari) tisztjeként szolgált. Az 1849. augusztus 24–25-ei zsidói fegyverletétel előtt

kazinczi és alsóredmeczi Kazinczy Lajos ezredes vezérkari őrnaggyá léptette elő. A szabadságharc leverése után Aradon raboskodott, 1849. szeptember 7-én 12, illetve 1850 januárjában 8 év várfogságra ítélték. Büntetését Theresienstadtban töltötte, ott fafaragással múlatta az idejét. Többek között készített egy szipkát, amelyet barátjának és háromszéki honfitársának, Barabás Miklós festőnek küldött el. A várfogságból 1852 júniusában uralkodói kegyelemmel szabadult. Ezt követően az 1854/1855-ös tanévben (Arany János kollégájaként) a Nagykőrösi Református Gimnázium magyar és német szépíró, valamint rajztanára volt. 1856 és 1858 között elvégezte a bécsi műszaki főiskolát. 1858-tól 1866-ig fürdőigazgatóként, 1866-tól postamesterként, 1868–69-ben pedig a Szatmár vármegyei bikszádi aranybánya vezetőjeként dolgozott.

1869. október 24-én az újonnan felállított Magyar Királyi Honvédség kötelékében honvéd alezredessé, valamint a Szatmárnémetiben állomásozó közép-szolnoki 43. honvédszászlóalj parancsnokává nevezték ki. 1871. május 23-án a 8. honvéd gyalogdandár ideiglenes parancsnoka lett Brassóban, ahol 1872. április 29-én ezredessé léptették elő.



*A Ludovika Akadémia épülete 1872-ben*

*Forrás: HTM 90.298.*

A M.K.:LUDOVICHEUM-  
TÉRKÉPE.



A Ludovika Akadémia térképe 1872-ben

Forrás: HTM 93.575.

Az uralkodó 1872. július 18-án kinevezte a magyar királyi Honvéd Ludovika Akadémia igazgatójává, beosztását 1873. november 4-éig látta el.

Az akadémia épületét 1872. augusztus 31-én vette át a császári és királyi hadseregtől egy bizottság, amelynek Móricz ezredes is tagja volt. Az átalakítási munkálatok csak 1872 decemberére készültek el.

Nehéz feladat tornyosult elé, nem kevesebb, mint az 1872. évi XVI. törvény-cikk rendelkezései értelmében felállított Ludovika Akadémia szervezeti kiépítése, az oktatás és képzés beindítása, vagyis az önálló magyar honvédtisztképzés alapjainak a lerakása, amelyre utódai építkezni tudtak. Ezen a téren elvitathatatlan érdemeket szerzett. Munkáját egy törzstiszti rendfokozatú aligazgató segítette. Az igazgató szolgálati lakást kapott az akadémia épületében, neki a rendes évi illetményén felül még 1200 forint pótdíj is járt. A honvédkerületi parancsnokkal azonos mértékű fenyítő jogkörrel rendelkezett. A tisztképzés csak 1872. november 1-jén indult meg a Ludovikán, de az előadásokat az épület átalakítási munkálatainak elhúzódása miatt csupán december 19-én tudták megkezdeni. A Ludovika életében 1872-től 1882-ig tartott a „hallgatók korszaka”. Kezdetben csak két tanfolyam indult: a honvéd tisztképző tanfolyam és a honvéd felsőbb tiszti tanfolyam, összesen 125 hallgatóval és 21 tanárral. A 100 fős tisztképző tanfolyamban önként jelentkezett szabadságolt állományú hadapródokat képeztek ki tényleges tisztekké, a 25 fővel indult felsőbb tiszti tanfolyamban a legalább már két éve csapattisztként szolgált tisztek kaptak lehetőséget arra, hogy mélyebb katonai ismereteket szerezzenek. Móricz ezredesnek az akadémia élén meghatározó szerepe volt a magyar katonai irodalom megalapozásában és fejlesztésében is. A Ludovika felállítása után a magyar nyelvű tankönyveket az akadémia tanárai írták, továbbá a magyar nyelvű szabályzatok elkészítésével is befolyást gyakoroltak a magyar katonai szaknyelv kialakulására. 1873 tavaszán megindult a *Ludovika Akadémia Közlönye*, amely rövidesen a honvédség kedvelt szaklapjává vált. Első 25 évfolyamában több mint 2500 közlemény látott napvilágot. A folyóirat 1908. január elsejétől *Magyar Katonai Közölny* címen jelent meg.

Móricz ezredes tartós gyengélkedése miatt igazgatói feladatának nem tudott többé maradéktalanul megfelelni, ezért felmentését kérte. 1873. november 5-én a brassói 8. honvéd gyalogdandár ideiglenes parancsnokává, majd 1874. augusztus 30-án a magyar királyi horvát–szlavón VII. honvédkerület zágrábi 1. dandárjának parancsnokává nevezték ki. 1874. szeptember 12-én pedig az erdélyi VI. honvédkerület 2. dandárjának ideiglenes parancsnoki beosztását vette át Nagyszébenben. 1874-ben már olyannyira elhatalmasodott rajta a betegség, hogy

szolgálati jellemzésében béke- és hadiszolgálatra alkalmatlannak minősítették. 1875. március 1-jén nyugállományba helyezték, azt követően Nagyszebenben élt. 1882. augusztus 20-án hunyt el Nagyszebenben, szívszélhúdás következtében. Két nappal később temették el a nagyszebeni katonai temetőben.

1859-ben feleségül vette Dobay Leontinát, nagydobói Dobay Károly császári-királyi ezredes, a székely határőrezred parancsnokának lányát, aki 1862-ben meghalt. (Felesége, valamint Edényi Lipót neje testvérek voltak.) 1862-ben újra megnősült, s nőül vette a francia származású Marine Karolinát. Móricznak két gyermeke született, az első házasságából Ilona lánya, a másodikból pedig 1864-ben Károly fia, aki később kecskeméti jogakadémiai tanár lett.

Tiszti minősítési lapjából kiderül, hogy magyar és német nyelven igen jól beszélt és írt, valamint románul és franciául is meglehetősen jól értett, továbbá jó előadó is volt.

A Ludovika első igazgatója előtti tisztelegésképpen Sigmond Olivér akadémikus, a Levente-kör képzőművészeti csoportjának tagja 1940-ben megmintázta Móricz Sándor ezredes mellszobrát, amelyet az akadémia kertjében helyeztek el.



Edényi Lipót ezredes, a Ludovika Akadémia igazgatója

Forrás: HTM 62.573.

*Edényi Lipót*  
*magyar királyi honvéd ezredes*

Reindl Lipót 1826. október 23-án született az erdélyi Kudzsir (Szászváros szék, később Hunyad vármegye) településen, Franz Reindl császári-királyi ezredes fiaként, római katolikus vallású családban. Nevét 1848 novemberéig használta Reindl Lipót (Leopold Reindl) formában, majd a magyar honvédségbe történt átkerülése után, 1848 őszén Edényire magyarosította.

1838-tól 1845-ig a császári-királyi katonai akadémiát végezte Bécs-újhelyen.

Katonatiszti pályafutását 1845. szeptember 22-én kezdte alhadnagyként az erdélyi császári-királyi 16. határőr gyalogezredben, majd 1847. március 16-án a nagyszebeni, de Galíciában állomásozó császári-királyi 31. sorgyalogezred állományába került. Új állomáshelyén hadsegédként tevékenykedett Balthasar Simunich altábornagy, tarnóvi hadosztályparancsnok mellett. 1848. október 15-én főhadnaggyá léptették elő beosztásában. 1848. október 22-én megszökött, hazatért, és szolgálatra jelentkezett a honvédseregbe. 1848. november 1-jén tábornoki (vagyis vezérkari) főhadnaggyá nevezték ki a magyar honvédségben, s a hadügyminisztérium tábornoki osztályára osztották be. November végén a Galíciából Magyarországra vezető kárpáti szorosok megerődítési munkálataihoz vezényelték. Ezen munkák azonban a Franz von Schlik császári-királyi altábornagy vezette hadtest csapatainak az ország területére történt betörése miatt nem kezdődtek meg. 1848. december 15-én a felsőtiszai honvédhadtest Desseffy Arisztid alezredes által irányított dandárjának tábornoki tisztje lett, december 28-án Szikszónál, január 4-én pedig Kassánál két vesztes csatában vett részt. 1849. január 26-án a Desseffy-hadosztály vezérkari főnökévé és századossá nevezték ki. E minőségében vett részt február végén a kápolnai és a mezőkövesdi csatában, majd a tavaszi hadjárat jelentősebb ütközeteiben (Tápióbicske, Isaszeg, Vác, Nagysalló, Komárom). 1849 áprilisában áthelyezték a Felső-Magyarország védelmét ellátó és Henryk Dembiński altábornagy vezette IX. honvédhadtesthez. 1849. május 25-étől a IX. honvédhadtest segédtisztje (korabeli kifejezéssel karsegédje) volt, 1849. július 16-án pedig őrnaggyá léptették elő beosztásában. Részesen volt a hadtest nyár folyamán vívott harcainak, többek között az augusztus 9-én lezajlott vesztes temesvári csatának, majd 1849. augusztus 19-én Karánsebesnél seregteste csapataival együtt letette a fegyvert.